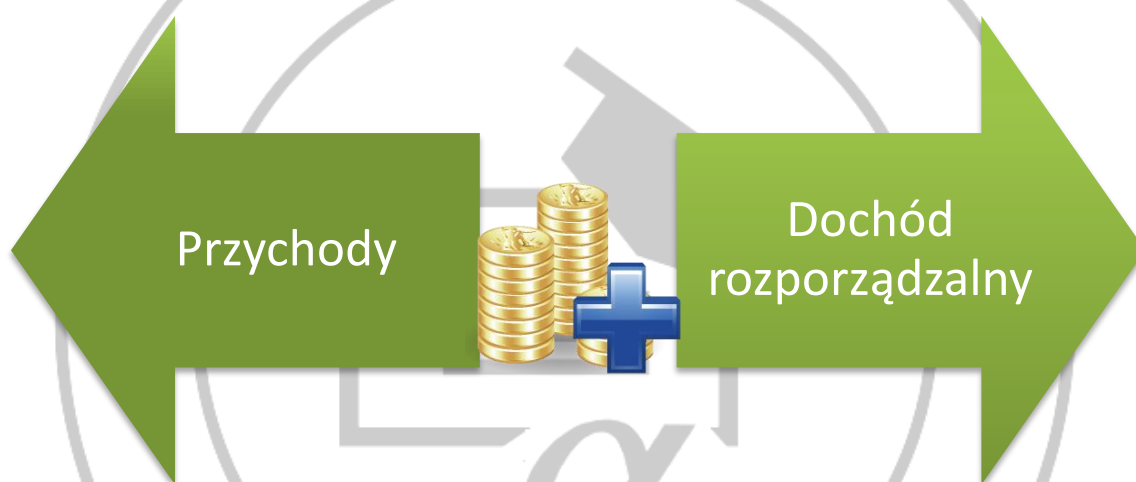

Dochody gospodarstw domowych

Dochody stanowią fundament każdego gospodarstwa domowego. Według S. Smyczek za dochód przyjmuje się „materialną podstawę egzystencji człowieka. Przede wszystkim są one głównym czynnikiem wpływającym na globalny popyt i konsumpcję i wpływają na wiele innych zjawisk społecznych, ekonomicznych, czy socjologicznych¹⁹.

W ramach każdego budżetu wyróżnia się dwie kategorie dochodów, które zostały zaprezentowane na rysunku 2.

Rysunek 1. Rodzaje dochodów w gospodarstwie domowym

Źródło: Opracowanie własne.

Przez przychody rozumie się wszystkie pieniężne i niepieniężne środki wpływające do gospodarstwa domowego bez względu na to, czy zwiększają one majątek rodziny, czy też mają one charakter zwrotny. Dochód rozporządzalny to z kolei suma bieżących dochodów w obrębie danego gospodarstwa domowego ze wszystkich zidentyfikowanych źródeł pomniejszona o zaliczkę na podatek dochodowy i innego rodzaju podatki oraz o różnego rodzaju składki na ubezpieczenie społeczne, czy zdrowotne. To właśnie rozporządzalny dochód osobisty stanowi budżet, który może być przeznaczony na wydatki bądź przeznaczony na przyrost posiadanych oszczędności. Do

¹⁹ S. Smyczek, *Racjonalność gospodarowania dochodami w polskich gospodarstwach domowych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2005, s. 36.

tej kategorii dochodów wlicza się dochody pieniężne i niepieniężne, jak również towary i usługi, które uzyskano bezpłatnie²⁰.

Sposoby w jakich gospodarstwa domowe zarządzają swoim dochodem w dużej mierze zależy od źródeł jego pozyskiwania, częstotliwości otrzymywania i rzędu wielkości. Najistotniejsze składniki dochodu i dochodu rozporządzalnego ujęto w tabeli 1.

Wynagrodzenie za pracę	uposażenie
	premie i nagrody wypłacane przez pracodawcę
	dodatki z tytułu pracy w uciążliwych warunkach
	dobra i usługi zapewnione pracownikom w ramach tzw. pakietu socjalnego.
Przychody z działalności gospodarczej prowadzonej na własny rachunek lub z działalności rolniczej	zyski i straty z prowadzonej działalności,
	dochody z tytułu umów zlecenia
	honoraria autorskie
Przychody z majątku trwałego	otrzymane odsetki od kapitału
	otrzymane dywidendy
	dochody z posiadanego majątku trwałego
Transfery z budżetu państwa	otrzymywane świadczenia z tytułu rent i emerytur
	świadczenia otrzymywane z tytułu uczestnictwa w nieobowiązkowych filarach ubezpieczeń
	stypendia
	kredyty studenckie
	pomoc otrzymywana od organizacji charytatywnych

Tabela 1. Składniki dochodu i dochodu rozporządzalnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: B. Świecka, *Współczesne problemy finansów osobistych*, CeDeWu, Warszawa 2014, s. 72.

Głównym źródłem dochodów i zarazem największym składnikiem budżetu gospodarstwa domowego jest wynagrodzenie za pracę. Zdecydowana większość takich jednostek utrzymuje się właśnie z pracy najemnej. Wysokość zarobków w dużej mierze

²⁰ B. Świecka, *Współczesne problemy finansów osobistych*, CeDeWu, Warszawa 2014, s. 70.

uzależnia funkcjonowanie każdej rodziny. Zarobki te natomiast są wypadkowym elementem wielu czynników i zmiennych, które na nią wpływają. Przede wszystkim istotny jest rodzaj wykonywanej pracy, a wynika on przede wszystkim z wykształcenia głowy danego gospodarstwa. Wyodrębnić należy tu prace umysłowa lub fizyczna. Ogólna prawidłowość wykazuje, że gospodarstwa nierobotnicze osiągają wyższe dochody, aniżeli analogiczne robotnicze gospodarstwa domowe. Ponadto zauważyć należy również, że poziom rozporządzalnego dochodu zależy także od rangi wykonywanego stanowiska. Równie istotną determinantą jest także liczba osób, która tworzy dane gospodarstwo. Wraz ze wzrostem ilości osób maleje wysokość dochodu rozporządzalnego.

Różnorodność w uzyskiwanych dochodach wynika także z miejsca zamieszkania i skłonności do podejmowania mobilności w poszukiwaniu lub zmianie zatrudnienia. W zależności od sytuacji na lokalnych i regionalnych rynkach pracy kształtuje się wysokość uzyskiwanego wynagrodzenia. Im większe miasto – tym wyższy poziom średniego wynagrodzenia. Należy więc przyjąć tezę, że rozpiętość dochodów na osobę pomiędzy gospodarstwami nierobotniczymi i robotniczymi wzrasta wraz z wielkością miejscowości, w której położone było gospodarstwo domowe.

Według danych statystycznych w miastach powyżej 500 tys. mieszkańców dochody na osobę gospodarstw nierobotniczych były średnio ponad dwukrotnie wyższe niż dochody gospodarstw robotniczych. Bez względu na cechy poszczególnych gospodarstw domowych niezwykle ważny jest więc potencjał danego regionu pod kątem społecznym, ekonomicznym, gospodarczym, inwestycyjnym, zawodowym, czy demograficznym²¹.

Dochody osiągnęte przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego umożliwia zaspakajanie poszczególnych kategorii potrzeb. Warto zauważyć więc, że im niższy jest dochód z pracy najemnej tym częściej zachodzi konieczność poszukiwania innych źródeł dochodu. W przypadku mniej zamożnych rodzin drugim najważniejszym źródłem dochodu są transfery z budżetu państwa w postaci świadczeń społecznych. Odmienna sytuacja zachodzi w przypadku domostw utrzymujących się z pracy na własny rachunek poprzez prowadzenie własnej działalności gospodarczej, czy wynajmu

²¹ B. Szopa, *Zmiany dochodów ludności w Polsce na tle uwarunkowań systemowych*, AE w Krakowie, Kraków 2005, s. 103.

posiadanych nieruchomości. Wówczas tendencja korzystanie ze świadczeń socjalnych jest relatywnie niższa²².

Zdaniem A. Kowalskiej fakt zróżnicowania przeciętnych dochodów uzyskiwanych w okresie miesięcznym jest silnie skorelowane z określonymi uwarunkowaniami społeczno-ekonomiczno-demograficznymi poszczególnych gospodarstw domowych. Przeważającymi czynnikami, które decydują o tym fakcie są przede wszystkim przynależność do grupy społeczno-ekonomicznej, rodzaj aktywności zawodowej, poziom wykształcenia głowy gospodarstwa domowego, typ biologiczny rodziny, skład osobowy, czy wiek członków gospodarstwa domowego²³.

Poziom, na jakim kształtują się dochody rozporządzalne w danym gospodarstwie domowym silnie determinują wskaźniki kształtowania konsumpcji. Im niższy jest poziom dochodów osiąganych przez członków danej rodziny, tym niższy jest poziom konsumpcji. Dodając do tego pozostałe determinanty i źródła zarobkowania ludzi następuje efekt w postaci desygnowania kwot wydatkowanych na zaspokojenie potrzeb konsumpcyjnych. Dochody gospodarstw domowych są więc filarem funkcjonowania każdej rodziny, określając tym samym standard życia, poziom konsumpcji i możliwości zaspokajania potrzeb wspólnych i indywidualnych członków gospodarstw domowych²⁴.

²² B. Podolec, *Analiza kształtowania się dochodów i wydatków ludności w okresie transformacji gospodarczej w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Kraków 2000, s. 126.

²³ A. Kowalska, *Zmiany struktury społeczno-ekonomicznej gospodarstw domowych i ich uwarunkowania*, „Polityka Społeczna” 2002, nr 4.

²⁴ T. Zalega, *Diagnoza sytuacji materialnej polskich gospodarstw domowych w okresie kryzysu finansowo-ekonomicznego*, *Management and Business Administration. Central Europe* 5/2012 (118), s. 50.